

Földgáz nagykereskedelmi modell- alternatívák 2015 után Magyarországon

Konzultációs anyag

2012. október 17.

Az alábbi dokumentum a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium által kezdeményezett nyilvános konzultáció első vitaindító anyaga, mely a 2015 utáni magyar gázpiac modelljének kialakításában kéri az iparági szereplők közreműködését. A válaszokat a

gazvizio@nfm.gov.hu email címre kérjük

2012. november 30.-ig megküldeni.

A válaszokat a Minisztérium a honlapján nyilvánosságra hozza. Amennyiben válaszait vagy azok egy részét bizalmasan kéri kezelni, kérem jelezze, illetve a válaszainak egy nyilvános verzióját is küldje meg.

Kérjük, adja meg a Minisztérium számára a teljes elérhetőségét, hogy a válaszaival kapcsolatban esetlegesen felmerülő kérdésekkel megkereshessük:

*Az Ön által képviselt cég/szervezet neve és címe: **TIGÁZ***

Kérem jelölje, hogy az Ön cége/szervezete melyik csoportba tartozik:

- a. Kereskedő:
- b. Végfogyasztó:
- c. Termelő
- d. Elosztóhálózat üzemeltető
- e. Egyetemes szolgáltató
- f. Hazai egyesület, szervezet:
- g. Nemzetközi szervezet:
- h. Egyéb (e.g. tőzsde, tárolói üzemeltető, TSO.), úgy mint:.....

Amennyiben szükségét látja, hogy válaszát bizalmasan kezeljük, kérjük, hogy erre vonatkozóan adjon indoklást, illetve jelezze, hogy válaszában mely részét tekinti bizalmasnak.¹

¹ A Minisztérium minden beérkező választ gondosan mérlegel (legyen az bizalmasan kezelendő vagy nem) azzal a megkötéssel, hogy nem veszi figyelembe az anonim válaszadók véleményét. A Minisztérium nyilvánosságra hozza az írásos konzultációra beérkezett válaszok számát, a válaszadók neveit, és minden nem bizalmasan kezelendő választ. A válaszadók kérhetik, hogy a válaszaikban megadott információ vagy adat bizalmasan kezeltesse. A Minisztérium ekkor a válaszadóval egyeztet, hogy mely adat vagy információ a bizalmas, és kérheti ennek indoklását, illetve a válaszában egy nyilvánosság elé tárható verzióját is.

1. Háttér

- 1.1. A hazai földgázpiac folyamatos fejlődésen ment keresztül a 2004. évi piacnyitás óta. A piaci modelleknek ugyanakkor mindvégig meghatározó eleme volt a hazai gázellátás gerincét adó, az orosz féllel 1996-ban megkötött hosszú távú (TOP) szerződés. A szerződéssel rendelkező hazai piaci szereplő (a MOL, majd később az E.ON) a kínálati oldalon elfoglalt pozíciója miatt mindvégig domináns pozícióban volt. A gázpiaci modell alkalmazkodott ehhez a helyzethez a közüzemi kereskedelmi, majd 2009-től az egyetemes szolgáltatói szegmens kialakításával.
- 1.2. A magyar TOP szerződés 2015-ben jár le. Ezzel a hazai nagykereskedelmi piacon megnyílik a lehetőség egy kevésbé koncentrált, többszereplős, versenyzőbb nagykereskedelmi gázpiac kialakítására.
- 1.3. Jelen dokumentum célja a 2015 utáni hazai földgáz nagykereskedelmi modell-alternatívákról folytatandó szakmai konzultáció megalapozása.
- 1.4. A dokumentum áttekinti a gázpiac üzleti modelljét meghatározó kulcskérdéseket, s ezután felvázol három üzleti modell lehetőséget.
- 1.5. A 2015 utáni gázpiaci üzleti modellnek az alábbi feltételeket kell kielégítenie:
- a modell garantálja a biztonságos hazai gázellátást;
 - a modell ösztönözzön arra, hogy a végső fogyasztók a lehető legkedvezőbb áron jussanak földgázhoz, miközben az iparági szereplők gazdaságos működése is garantált;
 - a modell támogassa, hogy Magyarország régiós gázelosztó (hub) szerepe erősödjön.

1.6. A 2011-ben elfogadott „*Nemzeti Energia Stratégia 2030*” (NES 2030) a hazai gáz infrastruktúra fejlesztésének, a források diverzifikálásának kiemelt célként való megjelölésével, a szlovák-magyar gáz összekötő vezeték kiemelt projektként való kezelésével megtette az első lépéseket a jövőbeni piacszerkezet megalapozásához. Az alternatív források bevonását lehetővé tevő nagy nemzetközi szállítóvezetékek és a régiókban tervezett LNG terminálok megépülése, illetve a nem-konvencionális földgázkitermelés jövőbeni felfutása tovább bővítheti a hazai földgázpiac előtt álló lehetőségeket. Jelen dokumentum a Stratégia által kijelölt célokat szem előtt tartva tekinti át a 2015 után rendelkezésre álló lehetőségeket.

- ❖ Egyetért-e azzal, hogy a magyar kormánynek lényeges mozgástere van a 2015 utáni gáz nagykereskedelmi piaci modell kialakításában?
- A magyar kormánynek egy meghatározott koordináló, kezdeményező és piacösztönző szerepkörben lényeges mozgástere lehet a 2015 utáni gázpiaci modell kialakításában.
- A nagykereskedelmi tevékenység szerepét nem lehet a teljes piac működésétől függetlenül vizsgálni, mivel a nagykereskedelem és kiskereskedelem kölcsönhatásban áll egymással és a fogyasztótól induló hatáslánc mentén tudják befolyásolni egymás szerepét.
- Alapvető kulcskérdés, hogy mi a politikai döntéshozók saját elképzelése az állam szerepéről 2015 után a gázpiaci működés során, azaz milyen jogszabályokban megtestesülő politikai korlátokban kell gondolkodni a mostani modellalkotás során. A modellváltozat kiválasztásánál és a részletek kidolgozásánál lényeges szempont, hogy a politikai döntéshozók, az ESZ felhasználói szegmens irányában tanúsított preferenciája és érzékenysége továbbra is megmarad-e, illetve amennyiben megmarad, akkor kinek a felelőssége lesz az ESZ ügyfelek ellátása. Ezen lényeges sarokpontok lerakása mielőbb szükséges.
- Az új gázpiaci modell működési mechanizmusának kialakítása, tesztelése során célszerű lenne az árpolitikai kérdéseket és a piaci működési kereteket kezdetben különválasztva kezelni, és amennyiben az árkérdés nélkül kialakított legnagyobb hatékonyságot biztosító modell már kialakításra került, azután érdemes az árpolitikai stresszhelyzetnek kitenni, tesztelni a működését.
- A múltbéli szabályozói beavatkozások eredményeként, a szabályozáspolitikai célok erőltetett érvényesítése miatt az iparág elszakadt a piactól és a gazdasági válság, az ármoratórium hatásaként felgyülemlett iparági veszteség, a különadók

és a bizonytalan szabályozási környezet mostanra szinte kilátástalan helyzetbe hozta a hazai gázsektort, mely tendencia mielőbbi visszafordítása szükséges.

- ❖ Hogyan ítéli meg a nagy nemzetközi infrastruktúra-beruházások (lengyel és horvát LNG terminálok, Déli Áramlat, Nabucco, Észak-Dél folyosó) megvalósulási esélyeit, és hogyan járulhatnak hozzá az útvonal- és forrásdiverzifikációs célokhoz?
- Magyarország jelenlegi gázbeszerzési lehetőségei fizikailag korlátozottak, gazdasági szempontból így rendkívül fontos számunkra az európai gáz infrastruktúrához, lehetőleg minél több irányból való kapcsolódás (diverzifikált ellátás, azaz a beszerzési források és útvonalak számának növelése).
- Fontos diverzifikációs eszköz és a legélelhetőbb elképzelés a tervezés alatt álló szlovák interkonnektor és a Déli Áramlat vezeték.
- A Nabucco projekt megítélésére nem áll kellő mértékű és hiteles információ a rendelkezésünkre.
- Reményeink szerint akár több nemzetközi összeköttetést jelentő gázszállítási útvonal is érintené országunkat, sajnos azonban a kedvező földrajzi elhelyezkedésünk önmagában nem garancia a regionálisan versenyképes szerep elérésére, ezért a siker érdekében továbbra is komoly diplomáciai erőfeszítések szükségesek mind a kormány, mind az energiaipari befektetők részéről. Érzékeny témakörnek tartjuk, hogy a kormányközi megállapodásban rögzített esetleges országok közötti, infrastruktúra beruházások milyen magán szereplőkön keresztül valósulnak meg a jövőben, és a megállapodásban rögzített kötelezettségek hogyan valósulnak meg piactorzító hatás nélkül.

Piacképzési hozzájárulásuk szempontjából hogyan rangsorolná a projekteket?

1. Magyar-szlovák összekötő vezeték
2. Déli áramlat
3. Észak-Dél Folyosó
4. Nabucco

- ❖ A fent említetteken kívül mely tényezőket tartja meghatározónak a 2015 utáni modell kialakítása szempontjából?
- Az új gázpiaci modell a 2014-2015-ös gázévtől lépne életbe, eddig azonban biztosan nem fognak elkészülni a főbb nemzetközi útvonalak, ezért várhatóan Magyarország HUB szerepe sem fog tisztázódni a modell indulásáig, így az ettől remélt piacélénkítő hatás mértéke kérdéses.
- További kérdéseket vet fel, hogy az új vezetékek mellett milyen hatással lesz a tarifákra és a gázpiaci infrastruktúrát működtető vállalatokra az a szituáció, hogy

a régebbi vezetékek esetleg kihasználatlanná válnak, működtetőjük elesik bizonyos belföldi szállítástól és tranzitoktól, de emellett gondoskodniuk kell feladat nélkül maradó eszközökről az elmaradó bevételek ellenére is.

- Fontos azt is látnunk, hogy ahhoz, hogy hazánk a régióban versenyképes elosztó központtá (HUB) váljon, a fizikai infrastruktúra mellett szükség van támogató, kiszámítható és stabil szabályozásra (a fizikai likviditást biztosító szállítási kapacitásokhoz való szabad hozzáféréssel), működő másodlagos kapacitáspiacra, alternatív gázforrásokra, megfelelő számú vevőre és eladóra, azaz fizikai és kereskedelmi likviditásra. Jelentős nemzetközi gáz tranzit együttműködések is elengedhetetlenek az életképes HUB vízióhoz.
- Az osztrák CEGH bizonyára figyeli a magyar versenytárs kibontakozását és a korábban kiharcolt pozíciójának elvesztését, csökkenését próbálja majd megakadályozni.
- A modell kialakítása és a régiós vezető szerep érdekében fontos cél a már meglévő határkapacitások „kétirányúsítása”, a másik oldalon kihasználható, biztonságos, szabad szállítási lehetőségekkel (osztrák, szlovák, ukrán, román, horvát).
- A fogyasztók ellátási biztonságát a megbízhatóan működő infrastruktúra szavatolja. Ehhez azonban szükséges, hogy az infrastruktúra tulajdonosainak és üzemeltetőink az ehhez szükséges bevétele biztosított legyen.

2. A modellváltás hazai előfeltételei

2.1. A hazai gázfogyasztás az utóbbi 5 évben csökkenő trendet mutat, a háztartások fogyasztáscsökkenésének és az ipari termelés stagnálásának köszönhetően. A gázkereslet előrejelzésében a villamosenergia-termelők gázkereslete meghatározó tényező, és így módon a gázpiaci fejlemények (árak) jelentős hatással vannak az árampiac kínálati oldalára is (a földgáz alapú erőművek versenyképességére). A fogyasztás és a hazai kitermelés trendjeinek alapján 2030-ig – figyelembe véve az energiahatékonysági javulást, a NES 2030-al összhangban – évi 10 milliárd m³ körüli gázimport igénnyel számolunk.

- 2.2. A hazai földgázpiac folyamatosan fejlődik a 2004. évi piacnyitás óta. 2011-ben a teljes hazai gázfogyasztás 60%-a szabadpiaci szerződés keretében került kiszolgáltatásra.
- 2.3. Az utóbbi három évben a verseny térnyerésének döntő komponense a túlkínálatos nyugati piacról történő beszállítást lehetővé tevő HAG vezeték által generált importverseny. A kedvező árazású nyugat-európai gázkínálat következtében a nyugati reláció aránya a teljes földgázimporton belül 2011-ben 50% fölé emelkedett. A HAG Európa egyik legkihasználtabb gázvezetéke.
- 2.4. A jövőbeni gáz nagykereskedelmi verseny szempontjából kedvező és lényeges tényező, hogy a MOL és az MVM mellett Európa legjelentősebb gázforrással rendelkező piaci szereplői közül ötven jelen vannak a hazai piacon (E.ON, RWE, ENI, GDF-Suez, Gazprom), közülük többen vertikálisan integrált érdekeltségekkel. A gázkereskedelmi engedélyesek száma 42, közöttük számos további jelentős portfólióval rendelkező gázkereskedőt találunk.
- 2.5. A hazai gázipari infrastruktúra 2008 és 2010 közötti látványos bővülése is kedvező fejlemény a nagykereskedelmi verseny szempontjából. Az említett időszakban a csővezetékes gázimport kapacitás 72, a földalatti tárolók mobilgáz kapacitása 65 százalékkal nőtt. A szlovák-magyar összekötő vezeték megépülése után a hazai piac importigénye keleti, illetve nyugati irányból is teljes egészében kielégíthető.
- 2.6. A végső fogyasztók kereskedőváltási aránya és hajlandósága az ipari fogyasztók között viszonylag magas, és a jelenség még a hatósági árazással védett egyetemes szolgáltatói körben is megfigyelhető.

- ❖ Egyetért-e a fenti megállapításokkal? A villamos energia piacon milyen beruházási feltételekkel jelenhetnek meg a földgázos erőművek 2015 után?
- [A fenti megállapításokkal egyetértünk.](#)
- [Az atomerőmű fejlesztések eldöntése maga után vonja a gázerőművek szükségességének kérdését. Egyértelmű, hogy az atomenergia szerepéről nem akar Magyarország lemondani a jövőben, sőt ez irányban további fejlesztések](#)

várhatók (a Paksi Atomerőmű állami bővítésére számíthatunk, becslések szerint két 1200 MW-os blokk lép üzembe a 2020-as évtized második feléig), kevesebb teret adva a földgázalapú erőművek alapterhelésű üzemelésének, ugyanakkor megnöveli a szabályozó erőművek iránti igényt. A szabályozó erőművek rugalmas gázellátást igénylenek, mely a gázrendszer lökésszerű terhelését eredményezheti egy nukleáris blokk kiesése esetén. A rugalmas gázellátás magában foglalja az erőművek kereskedelmi szerződéseinek fokozott rugalmasságát, amit elősegítene a rendszerhasználati szabályok rugalmasabb alakulása és így a költségek elfogadhatóbb szinten tartása.

- A hazai gázerőművek jelenlegi termelési költség hátrányának csökkentése és az erőművek fejlesztése is szükséges (remélve egyben, hogy a hatékonyságjavulás révén nem vagy csak kevésbé nő meg az ország külső gázfüggősége), melynek megvalósulásához alapvetően a projektek finanszírozhatósága lesz a legfőbb kérdés.
- ❖ Hogyan ítéli meg a kiskereskedelmi szegmens fejlődési ütemét a szabadpiaci nyitás óta? Mik a további fejlődés előfeltételei?
- A további fejlődés előfeltétele lehet a régiós szinten is versenyképes árú gáz biztosítása és a tisztán versenyen alapuló energiapiac minden szegmensben.
- A hatósági árszabályozás bármilyen termék esetében torzító hatással bír a versenyre, ezért az árszabályozói szerepvállalás háttérbe szorítása elengedhetetlen a versenykörnyezet kialakításához, és a verseny árakban megjelenő hatásának megjelenéséhez. A verseny hatékonyságához hozzátartozik a teljes ellátási lánc (kis- és nagykereskedelmi tevékenység) mentén kialakuló versenyhelyzet, amihez elengedhetetlen az országhatárainkon kívül elérhető forrásokhoz való szabad hozzáférhetőség.
- ❖ A fent említetteken kívül a hazai piac fejleményei közül mely tényezőket tartja meghatározónak a 2015 utáni modell kialakítása szempontjából?
- A várt gazdasági növekedés mellett az energiahatékonysági intézkedések és korszerűsítések csökkentő hatással lesznek az energiafogyasztásra, így a gázfelhasználásra is, a jelenlegi szinthez képest is egyre jobban szűkülő méretű gázpiac fog kialakulni.
- Kérdésként merülhet fel, hogy a hazai erőmű fejlesztések, azaz az új erőműpark mennyire lesz versenyképes a környező országok termelőivel szemben, illetve például az atomerőmű-bővítés kapcsán milyen térségi együttműködés lehetséges illetve alakul ki, annak milyen befolyása lehet a hazai gázpiacra.

3. A modellváltás régiós előfeltételei

- 3.1. A nyugat-európai gázfogyasztók jelenleg négy-ötszörös felárat fizetnek nagykereskedelmi szinten a gázért az USA/Kanada piacaihoz képest. Ezen felül régióink országai további jelentős, 30-40%-os felárat fizetnek a gázért a nyugat-európai spot piaci árakhoz képest, döntően dominánsan egyoldalú orosz importfüggőségük és a gázpiaci verseny majd' teljes hiánya miatt.
- 3.2. Az egyidőben bekövetkező keresleti- és kínálati oldali fejlemények az elmúlt években jelentős változásokat eredményeztek a nyugat-európai gázpiacon.
- 3.3. Az USA nem konvencionális gáztermelésének utóbbi évtizedben tapasztalt felfutása, és ezzel párhuzamosan az USA LNG gázkeresletének visszaesése jelentős LNG többlet forrás megjelenését hozta Nyugat-Európa LNG fogadására képes országaiban.
- 3.4. Az LNG piac a regionális gázpiacokat egyre inkább összekapcsolja, ezért az egyes régiókban bekövetkező kereslet-kínálati elmozdulások más régiókra gyakorolt hatásai nagymértékben felerősödnek.
- 3.5. A pénzpiaci és gazdasági válság hatására a kereslet Európa szerte visszaesett.
- 3.6. Mindezek hatására az elmúlt három évben az európai földgázpiacokon jelentős túlkínálat alakult ki. Ennek következtében a nyugat-európai spot árak tartósan és nagymértékben az olajindexált gázárak alá süllyedtek.
- 3.7. Részben a fenti piaci fejlemények, részben a belső gázpiac kialakítását célzó szabályok fokozatos végrehajtása következtében a nyugat-európai gázpiac dinamikusabban fejlődik, likviditása a válság éveitől is ugrásszerűen nő. Az olajindexált gázárak 2006 óta fokozatosan teret vesznek az európai kereskedelemben. A piaci árazású szerződések aránya 2010-re megközelítette a fogyasztás 40%-át.

- 3.8. Oroszország a reá, illetve a vele szerződéses viszonyban lévő európai partnereire nehezedő verseny hatására részben újratárgyalta meglévő TOP szerződéseit (E.ON, RWE) illetve több piacon megjelent kisebb, 1-3 mrd m³-es szerződésekkel.
- 3.9. Az utóbbi évek jelentős gázpiaci átalakulását és az azzal járó árkockázatot elsősorban az új szerződések futamidejének csökkentésével kezelik a vásárlók. A nagy európai gázipari vállalatok is csökkentik portfóliójukban a hosszú távú szerződések súlyát.
- 3.10. Régióink gázkereskedelmét a mai napig dominálja az egyoldalú orosz gázimport függés és a TOP szerződéseken nyugvó olajtermék-indexált gázárzás. Több régiós ország (Lengyelország, Csehország, Szlovákia, Szlovénia, Románia) az elmúlt években újította meg TOP szerződését Oroszországgal újabb 20-25 évre. A jelenleg tárgyalás alatt álló bolgár és szerb TOP szerződések esetében a szerződéses időtáv várhatóan 5-10 év között lesz. Az éves lekötött mennyiség eléri ezen országok jelenlegi fogyasztásának 60-100%-át. Szomszédaink tehát jelentősen elkötelezték magukat az orosz szállító mellett.
- 3.11. Az említett, kedvezőtlen kondíciókkal rendelkező TOP szerződéseket birtokló régiós vállalatok földgázkereskedelmi üzletágai a piaci árazású gáz térnyerése, illetve szabályozási árdöntések miatt veszteséget termelnek (Bulgária, Lengyelország, Szlovákia, Magyarország).

❖ Egyetért-e a megállapításokkal?

- Igen, egyetértünk, továbbá üdvözljük azt a víziót, hogy egy versenyzőbb energiapiac alakuljon ki Magyarországon. A hazai piacon jelenlévő kereskedők (nagy) száma és (erős) piaci pozíciója már most is kedvező feltételeket teremthetne egy versenyzőbb nagykereskedelmi piac kialakulásához, amennyiben a keresletnek megfelelő mértékben és irányban biztosítva lennének az importforrásokhoz való hozzáférések.

❖ Hogyan látja a középtávon az európai földgázpiaci keresleti-kínálat viszonyok alakulását? Milyen módon hat ez a lehetséges jövőbeni földgázpiaci modell-alternatívákra?

- Középtávon az európai földgáz kereslet növekedése várható (földgáz alapú erőművek, válságból való lassú kilábalás, stb.), illetve az európai egységes szabályozás egyre nagyobb körű térnyerése, ami mindenképp egy piaci verseny alapú modell elsőrendű életképességét és az esetleges régiós HUB szerepünk fontosságát vetíti előre.

❖ A jelenleg érvényes szerződéses gyakorlat és a piaci fejlemények alapján milyen szerződéses feltételeket tartana reálisnak egy esetleges jövőbeni TOP szerződés megkötésekor (mennyiség, időtartam, árazás)?

- Amennyiben megkötésre kerül bármilyen típusú HOT szerződés TOP kötelezettséggel, akkor a lekötött mennyiség rugalmasságának növelése és a szerződéses időtáv csökkentése javasolt, esetleges opciós rendszerrel kiegészítve, egzakt árfelülvizsgálati szabályrendszerrel, összhangban a szerződést megkötő vállalkozás kockázatvállalási, -kezelési képességével.

❖ Mi a véleménye a Gas Target Model közép-európai alkalmazhatóságáról? Annak milyen előfeltételeit tartja fontosnak? Mik a regionális gázpiac kialakulásának akadályai?

- A Gas Target Model alkalmazható közép-európában is, csak a bevezetése költség- és időigényes.
- A határkapacitások, interkonnektorok közötti szállítási lehetőségek közös értékesítése szükséges a hosszú távú szerződésekhez szükséges kapacitások megfelelő kezelésével. Általános alapelvként megfogalmazható, hogy mivel a kereskedelmi mennyiségek szállításához kapacitások szükségesek, akkor a kapacitásokhoz való hozzáférési modell változtatásakor vizsgálni szükséges a modell kereskedelmi szerződésekre gyakorolt hatását is. Negatív hatás esetén végleges esetben még a kereskedelmi szerződések kötelező módosítását is maga után vonhatná a fizikai rendszeren végrehajtott módosítás.

- ❖ A fent említetteken kívül a globális, az európai és a régiós piac fejleményei közül mely tényezőket tartja meghatározónak a 2015 utáni modell kialakítása szempontjából?
- Régió szerte láthatóan apad a stratégiai beruházók türelme, eszközértékesítések történtek, illetve vannak folyamatban (politikai kiszámíthatatlanság, árfolyamkockázat, lecsökkent megtérülési mutatók), a nagy beruházók kivonulhatnak bizonyos területekről, ami az általános ellátásbiztonság mellett negatívan befolyásolhatja a versenyt.

4. Az Európai Unió szabályozási keretrendszere

- 4.1. 2015 után a hazai gázpiacon maradéktalanul érvényesülnek a földgázpiaci irányelv, a szállítóvezetékekhez való hozzáférést szabályozó rendelet (együtt: a harmadik csomag), az ellátásbiztonsági rendelet (a gáz ellátásbiztonságról) valamint a nagykereskedelmi piacok monitoringját szabályozó rendelet előírásai.
- 4.2. A meglévő infrastruktúrához történő hozzáférést, különösen az összekötő vezetékeket illetően, az addigra elfogadott európai üzemi és kereskedelmi szabályzat (Network Code) előírásai szabályozzák majd.
- 4.3. A hazai gáztárolókhoz történő hozzáférés rendszere JPE vizsgálat eredményei alapján kerül meghatározásra. A JPE szereplő számára a hozzáférési árra a MEH árplafont állapít meg.

- ❖ A fent említetteken kívül milyen, az infrastruktúrához történő hozzáféréssel kapcsolatos kérdés tárgyalását tartja szükségesnek a 2015 utáni gáz nagykereskedelmi modell kialakítása szempontjából?
- Az infrastruktúra hozzáférési szabályok minden modellváltozatban a kötelező uniós szabályok (diszkriminációmentes és piaci alapú kapacitás lekötési rendszer) maradéktalan alkalmazásával kell, hogy megtörténjen.
- A szabad kapacitások korlátozott rendelkezésre állása esetére kialakított ún. „hátizsák elv” a jövőbeni EU-s szabályozásban nem várható, így különös figyelemmel, átmeneti intézkedésekkel kell az új szabályrendszert bevezetni. Azonban továbbra is meghatározó szempontnak kell lennie, hogy csak igazolt forrás vagy felhasználási igénnyel lehessen kapacitásokhoz hozzáférni.
- Tiszta aukció alapú kapacitás hozzáférésnek kellene kialakulnia, amelyben a kérdés az, hogy az ESZ nagykereskedelmi tevékenységet folytató szereplőknek lehet-e és kell-e kapacitás elsőbbséget biztosítani? Amennyiben a fizikai hozzáférésnél nem lesz korlát, akkor az elsőbbség kérdése magától megszűnik.
- Piacösztönző hatással bírna, amennyiben az osztrák, szlovák, ukrán, román, horvát határkeresztező vezetéseken is biztosítható lenne a biztos kétirányú szállítás, illetve akár a közös egyensúlytartás is (egyensúlyozó piacok összekapcsolása regionális szinten).
- Az Európai Bizottság az egységes energiapiac kiteljesítését szorgalmazza, a hatóságilag szabályozott árak fokozatos leépítésével, és az energiaszektorra kivetett különadók kivezetésével (piaci verseny alapú kereskedelem, a torzító piaci beavatkozás mértékének csökkentésével).

5. A gázpiaci üzleti modell kulcskérdései

5.1. A jövőbeni gázpiac működési kereteit leíró üzleti modellnek tisztáznia kell, kik a modell főbb résztvevői, milyen piaci és szabályozási környezetben működhetnek majd és milyen jellegű üzleti tranzakciókra léphetnek egymással. Ezért a modell az alábbi kérdéskörökre keres választ, melyek a novemberi szóbeli konzultációk tematizálásának is alapjául szolgálnak:

5.1.1. Milyen legyen a jövőbeni gáz nagykereskedelmi piac szerződéses szerkezete (TOP szerződés, tőzsde, egyéb kétoldalú szerződések aránya) és a piaci

koncentráció szintje (piaci szereplők száma)? Milyen nagykereskedelmi árszint becsülhető?

ESZ, hazai
termelés

5.1.2. Mi legyen az Egyetemes Szolgáltatás – és ezzel összefüggésben a hazai kitermelés járadékának – helye a modellben?

Infrastruktúra,
TPA

5.1.3. Milyen legyen a hazai gáz infrastruktúrához, ezen belül különösen a kereskedelmi és stratégiai tárolókhoz, a határösszekötő vezetékek kapacitásaihoz valamint a szállítói kapacitásokhoz történő, az uniós szabályozással konform hozzáférés rendszere és árazása?

Ellátás-
biztonság

5.1.4. Az egyes modell lehetőségek hogyan hatnak az ellátásbiztonság jelenlegi szintjére?

Szabályozási
környezet

5.1.5. Milyen piaci és jogi intézmények, szabályozói környezet garantálja a hazai gáz nagykereskedelmi piac hatékony működését az egyes változatokban?

6. Üzleti modell alternatívák

Az alábbiakban három lehetséges üzleti modell alternatívát mutatunk be. Ezek döntően a nagykereskedelmi piac koncentráltságában, az egyetemes szolgáltatás (ESZ) jellegében és ellátási módjában, az ESZ-hez kapcsolódó – TOP – szerződések jellegében és az ESZ hiány/többlet kezelésének módjában különböznek egymástól.

A modellek közös eleme, hogy a piaci szereplők importforrásaikhoz a nemzetközi összekötő vezetéseken, diszkriminációmentes és piaci alapú kapacitás lekötési rendszer mellett jutnak hozzá. Az első két modell működőképességének alapvető feltétele továbbá, hogy a szlovák-magyar összekötő vezeték 2015 év végére üzemképes legyen.

Nagykereskedelmi versenymodell

6.1. Ez a modell a jelenlegi TOP szerződés lejártá után nem feltételez új, speciálisan magyar piacra kötött TOP szerződést valamely kiemelt hazai piaci szereplő révén. A hazai piacot a már itt lévő, hazai és nemzetközi tulajdonú szereplők és esetleges új belépők saját (nemzetközi) portfóliójukból látják el.

- 6.2. A kibővült nemzetközi összekötő vezetékeknek köszönhetően a piaci szereplők rendelkezésére álló gázimport kapacitások keleti és nyugati irányokból külön-külön is lehetővé teszik a hazai importigény teljes körű kielégítését.
- 6.3. A hazai kitermelés szabadon értékesíthető mind bel- és külföldön. A kitermelésen keletkező járadék sorsát tisztázni kell.
- 6.4. A hazai gáztőzsde – CEEGEX – működése a többszereplős piacnak köszönhetően ráterelődő tranzakciók által erősíti a hazai és régiós piac ártranszparenciáját.
- 6.5. Az ESZ és az ahhoz kapcsolódó hatósági árszabályozás rendszere megszűnik. A háztartási fogyasztók is a szabadpiaci kereskedőktől kapnak ajánlatokat és vásárolnak szolgáltatást.
- 6.6. Az ellátás biztonságát a piaci árazásba történő beavatkozástól mentes, hiteles és kiszámítható piaci intézményrendszer és szabályozás, valamint a legjobb európai gyakorlatnak megfelelően szabályozott szállítói rendszerirányító(k) és földalatti tárolók tevékenysége, és a hatékonyan működő kiegyenlítő gázpiac garantálja.
- 6.7. A hiteles piaci intézményrendszer kulcsfontosságú elemei az összekötő kapacitások piaca, a likvid OTC piac és gáztőzsde, a hazai földgáztárolói piac és a kiegyenlítő gázpiac.
- 6.8. A hiteles szabályozás kulcsfontosságú elemei a hozzáférési szabályok (csatlakozás, kapacitás lekötés, zsúfoltság kezelés, árazás) diszkrimináció mentessége és a piaci alapú megoldások alkalmazása. A szabályozás továbbá garantálja, hogy a nagy- és kiskereskedelmi termékárakba kizárólag a JPE szabályozás alapján lefolytatott szabályozói piacelemzés vagy versenyhatósági vizsgálat alapján kerülhessen sor beavatkozásra.

6.9. E modell-változat előnye, hogy sokszereplős, versenyző piac kialakítása révén várhatóan régiós viszonylatban is versenyképes árakat, számottevő forrás- és szerződéses diverzifikációt, és ebből fakadóan magas szintű ellátásbiztonságot eredményezne. Magyarország gázelosztó (hub) szerepe és infrastruktúrájának kihasználtsága (tárolók, tranzit) az aktív és nagyszámú kereskedői részvétel révén erősödne. Kockázata, hogy a piaci igények kielégítésének nincs explicit mennyiségi garanciája. Az ellátásbiztonság kulcsa a fizikai infrastruktúra rendelkezésre állása mellett a hiteles, transzparens és kiszámítható piaci működés és szabályozás. Megnyugtató lehet a nagyobb piaci szereplők 'market maker' jellegű elköteleződése a modell mellett.

- ❖ A gázpiaci üzleti modell kulcskérdései pontban megadott szempontok alapján értékelje a nagykereskedelmi versenymodellt!
- Amennyiben bármely piaci szereplő által megkötött hosszú távú, jelentős mennyiségre szóló, TOP kötelezettséget tartalmazó szerződését a különböző piaci szereplők által kötött kisebb mennyiségre szóló, rövidebb időtartamú szerződések váltanák fel, akkor ez jelentősen növelné a hazai földgáztőzsde (és a hazai kis- és nagykereskedelmi piac) likviditását, növelné a hazai földgáz piac hatékonyságát és intenzitását.
- A hatósági árszabályozás eltűnésével pedig az európai irányelveknek megfelelő piacalapú árazási rendszerre térhetnénk át.
- Amennyiben a szabályozó gondoskodik egy kiszámítható, transzparens, piaci alapú stabil és hiteles szabályozási környezetről (ármoratórium és egyéb torzításoktól mentes szabályozás, szabad hozzáférhetőségű import határkapacitásokkal), a nagy piaci szereplők kereskedelmi portfóliói által lefedhető lenne a magyar piac egésze.
- ❖ Mennyire megvalósítható a fenti modell? Mi kell ahhoz, hogy a piaci szereplők között tényleges verseny alakuljon ki a magyar nagykereskedelmi piacon?
- A modell életbe léptetése - amely a jelenlegi piaci modell folytatását is jelenti egyben - által várhatóan automatikusan intenzívebb és egészségesebb sokszereplős verseny alakulna ki a nagykereskedelmi piacon a piaci résztvevők között, amennyiben minden szereplő részére megvalósul a fizikai import kapacitásokhoz való szabad hozzáférés.
- ❖ Milyen kockázatokat lát a nagykereskedelmi versenymodell kapcsán?
- A szabályozási környezet kiszámíthatatlansága és hitelessége és a fizikai szállítási lehetőségek korlátossága a legnagyobb kockázat.
- Nagy kockázatot jelenthet az is, ha a magyar-szlovák vezeték építése nem fejeződik be a 2014/2015-ös gázév kezdetére.
- A HUB szerep várhatóan nem fog kitisztázódni a modell indulásáig.
- Módosítás szükséges arra vonatkozóan, hogy a szociális támogatást a kormány nem a gázár támogatáson keresztül szeretné érvényesíteni.
- ❖ Kezelhetőnek tartja-e ezeket a kockázatokat? Milyen módon?
- A meglévő fizikai kapacitások, a folyamatban lévő fejlesztések (elsősorban szlovák-magyar interkonnektor), a gázellátási válsághelyzetek kezelésére vonatkozó speciális eszközök és szabályok (stratégiai gáztárolás, válsághelyzeti szabályozás, erőművek alternatív tüzelőanyag készletezési szabályai), és egy kiszámítható piaci szabályozás képesek lennének biztosítani a hazai gázellátás

magas fokú biztonságát, amit alátámaszt az a tény is, hogy 2009. július 1-től versenypiaci működés van az egyetemes szolgáltatói nagykereskedelmi- és kiskereskedelmi tevékenységek területén is.

- ❖ A jelenlegi szabályozásban melyek a fenti modell megvalósításának legnagyobb akadályai?
- A szabályozási környezet kiszámíthatatlansága és hitelessége és a fizikai szállítási lehetőségek korlátossága a legnagyobb kockázat és akadály.

Szabályozott ESZ + versenypiac

6.10. E modellváltozat leglényegesebb különbsége a nagykereskedelmi versenymodellhez képest az, hogy a jogalkotó az ESZ fogyasztók ellátása érdekében kijelöl egy ESZ nagykereskedőt. Az ESZ nagykereskedőnek az ESZ piac méretével (kb. 3 mrd m³) megegyező mennyiségű, maximum 3 éves szerződéssel kell rendelkeznie. A szerződést nyilvános tender eredményeként kell megkötni.

6.11. Az ESZ nagykereskedő kiválasztásának alternatív módja lehet, ha az ESZ fogyasztói kör ellátását szolgáló gázmennyiség beszerzésére a Magyar Energia Hivatal (MEH) nyilvános versenykiírása alapján kerül sor, melyen a nyertes egy évre nyeri el az egyetemes szolgáltatók ellátását. A nyertes bármely érvényes engedéllyel rendelkező kereskedő lehet. Az ESZ ára a tendernyertes ár és a szabályozott egyetemes szolgáltatói árrés összege.

6.12. A hazai kitermelésen keletkező járadék sorsát tisztázni kell.

6.13. Az ESZ nagykereskedőnek az egyetemes szolgáltatók felé ellátási kötelezettsége van.

6.14. Az egyetemes szolgáltatók az ESZ fogyasztók ellátása érdekében az ESZ nagykereskedőtől vásárolnak gázt. Az egyetemes szolgáltatókat az ESZ nagykereskedő irányában szerződéskötési kényszer terheli. Az egyetemes szolgáltatás árazását a kijelölt ESZ nagykereskedő fenti tender eredményeként kialakuló beszerzési ára határozza meg.

- 6.15. Az ESZ kiszolgálásával kapcsolatos mennyiségi kockázatot – amely az ESZ fogyasztók azon jogából fakad, hogy elhagyhatják az egyetemes szolgáltatás rendszerét – teljesen vagy legalábbis túlnyomó részben az ESZ nagykereskedő viseli.
- 6.16. Az ESZ nagykereskedő esetleges, az ESZ fogyasztáson felüli többleteit, illetve esetleges hiányát kizárólag tőzsdei úton értékesítheti / szerezheti be. A többletek szabadpiaci fogyasztók felé történő közvetlen értékesítése ugyanis versenytorzító hatású lenne a nem ESZ fogyasztók piacán.
- 6.17. A modell előnye, hogy – a nagykereskedelmi versenymodellről szóló részben bemutatott piacfejlesztés megvalósítása és az ESZ nagykereskedő szerződéses portfóliójának korlátozása esetén – megőrzi a sokszereplős, versenyző gázpiacot Magyarországon, ugyanakkor az ESZ vonatkozásában középtávon kiszámítható árazást garantál. Az ESZ nagykereskedő (és tulajdonosa) azonban jelentős pénzügyi (mennyiségi- és ár-) kockázattal szembesül, a kijelölés és a szerződéskötési kötelezettség pedig jogi aggályokat vethet fel.

- ❖ A gázpiaci üzleti modell kulcskérdései pontban megadott szempontok alapján értékelje a Szabályozott ESZ + versenypiac modellt!
- Az ESZ nagykereskedelmi szereplő, mint engedélyes partner esetleges kényszerű beillesztésének a verseny szempontjából legsemlegesebb módszere az ESZ nagykereskedelmi engedélyes szerepének „kötelező használatú” megteremtése, azonban az új ESZ nagykereskedő „közbeékelődése” befolyásolná az ESZ üzletágban tevékenykedő kereskedők nagy- és kiskereskedelmi, már versenykörülmények közötti tevékenységét.
- Az ESZ nagykereskedő kiválasztása/kijelölése véleményünk szerint nem kellene, hogy deklaráltan feltételezze az ESZ szegmensre kötött import szerződés meglétét, az ESZ nagykereskedői címre aspiráló kereskedő egy nagyobb szerződésből/portfolióból is elláthatná az ESZ szegmenst.
- Mindenképp versenyt akadályozó és piactorzító hatása lenne annak, ha az ESZ (szabályozott árú) maradna és a szociális szempontokat a piaci szempontok elé helyezné a szabályozás.
- ❖ Mennyire megvalósítható a fenti modell? Lenne-e Ön ESZ nagykereskedő?
- Igen, megfontolnánk az ESZ nagykereskedői szerepkör betöltésének megpályázását, amennyiben a gazdaságos és profitábilis működtetéshez szükséges feltételek adottak lennének, értve ez alatt a kiszámítható és transzparens szabályozást, az európai irányokat követő , szabad piaci versenyt ösztönző, piaci torzításoktól mentes gazdaságpolitikát, valamint piaci alapú ár- és árfolyam politikát.
- Fontos, hogy világos, előre definiált feltételek mellett történjen meg a pályáztatás, jelentkezés és pontosan tudatában legyen a jelentkező annak, hogy mire vállalkozik, és nem történik a szabályozás oldaláról olyan behatás, amely a pályázati feltételeknek nem megfelelő következményt jelent.
- ❖ Milyen időtávra lenne célszerű kijelölni az ESZ nagykereskedőt?
- Minimum egy gázévre.
- Az ESZ nagykereskedő esetleg hosszabb távra való kijelölése a mai árfolyam és gázár trendek mellett nem biztosíték arra, hogy az a végfelhasználói árak ingadozásában jelentős átmeneti tompító hatást biztosítson.
- ❖ Milyen kockázatokat lát a szabályozott ESZ + versenypiac modell kapcsán?
- A szabályozási környezet kiszámíthatatlansága és hitelessége a legnagyobb kockázat.

- Amennyiben az Egyetemes Szolgáltatás megmarad, a jogosulti kör meghatározása, az ESZ szolgáltatók jogainak, kötelezettségeinek és az állami árszabályozás módjának tisztázása elengedhetetlen.
- Az esetleges támogatások megítélésekor mindenképp szükséges megvizsgálni, hogy a fogyasztás vagy a fogyasztó lenne támogatva, ugyanis nem a fogyasztást, hanem a fogyasztót kellene támogatni (nem a lakosságot, hanem a rászorulót). Emellett a ténylegesen rászoruló ellátottak keretének szigorúbb beszűkítése szükséges (védendő fogyasztói kör). A leoptimálisabb megoldás az lenne, ha az ESZ árakat el lehetne választani a szociális támogatástól, és az állam a rászorultakat nem a gázárakon keresztül támogatná.
- Ha nem a lakosság, hanem egy szűkebb rászoruló fogyasztói kör támogatása történik a jövőben, mindez pedig nem a gázáron keresztül, hanem pl. helyhatóságokon, szociális intézményrendszeren keresztül, akkor kiszámítható, torzításmentes, technikailag könnyen kezelhető helyzet alakul ki, de ez a lakosságot további fogyasztáscsökkentésre ösztönzi, ami nemzetgazdasági szinten előnyös.
- ❖ Kezelhetőnek tartja-e ezeket a kockázatokat? Milyen módon?
- Igen. Stabil, hosszú távra meghirdetett szabályrendszerrel, amelyen a piaci szereplőkkel való közös egyeztetések után lehetne módosítani.

Domináns nagykereskedői modell

6.18. A domináns nagykereskedői modell a jelenlegi piaci modell szerves folytatása.

Ekkor a jogalkotó kijelöl egy nagykereskedőt, aki jelentős (akár évi 8 mrd m³), elsősorban a hazai igények kiszolgálására vonatkozó TOP szerződést köt az orosz partnerrel. A szerződés mérete következtében e nagykereskedő jelentős piaci dominanciával rendelkezik majd 2015 után a hazai piacon.

6.19. A hazai kitermelésen keletkező járadék sorsát tisztázni kell.

6.20. A domináns nagykereskedőnek az ESZ fogyasztók felé ellátási kötelezettsége van. Ezzel összefüggésben a domináns nagykereskedőnek az ESZ szolgáltatók felé az ESZ fogyasztás mértékéig felajánlási kötelezettsége van.

- 6.20.1. További lehetőség, hogy az egyetemes szolgáltatókat az ESZ nagykereskedő irányában szerződéskötési kényszer terheli. Ez a megoldás ugyanakkor jogi aggályokat vethet fel.
- 6.21. Az ESZ mennyiségi kockázatát, valamint az új TOP szerződés pénzügyi kockázatát – amely abból fakad, hogy a TOP versenyképessége elmaradhat a konkurens kereskedők ajánlataitól – teljesen vagy legalábbis túlnyomó részben a domináns nagykereskedő viseli.
- 6.22. A domináns nagykereskedő az ESZ fogyasztáson felüli többletét tetszőleges módon értékesítheti.
- 6.23. A modell előnye, hogy továbbviszi a már megszokott piaci modellt és explicit mennyiségi garanciát ad a hazai fogyasztói igények kielégítésére. Ugyanakkor a nagy mennyiségű TOP szerződés kockázata csak akkor elviselhető mértékű, ha az abban kialakított árazási formula jelentős mértékben piaci indexálású (vagyis korlátozott az olajár-indexálás mértéke). A modell elbizonytalaníthatja a sokszereplős, versenyző gázpiacot Magyarországon, ellentétes a diverzifikációs törekvésekkel, és gyengíti az ország esetleges hub szerepét.

- ❖ A gázpiaci üzleti modell kulcskérdései pontban megadott szempontok alapján értékelje a Domináns nagykereskedői modellt!
- A domináns nagykereskedelmi modell nem a jelenlegi modell továbbvitele, hiszen a jelenlegi nagykereskedelmi piacon is versenyhelyzet van, ugyanis az Egyetemes Szolgáltatók beszerzési portfóliója 2009. július 1. óta „fel van szabadítva”. De mióta 2010 decemberében bevezetésre került az árarmoratórium, azóta a nagykereskedelmi versenyhelyzet a korábbi modellhez képest korlátozva lett.
- A piac többi résztvevője számára a piac és a lehetőségek drasztikusan leszűkülnek:
 - a nagykereskedelmi verseny torzul
 - a megcélzott regionális HUB szerep jelentősen mérséklődik
 - a várható „importstruktúra bőségben” rejlő lehetőségeket nem használja ki
 - a dominánsan nagykereskedő helyzete nagyban gátolhatja a lehetőségeket a gáztőzsdén
- A nagykereskedő „kijelölése” EU jogi szempontból problematikus.
- ❖ Mennyire megvalósítható a fenti modell?
- A modell létjogosultsága az ismertetett célokat tekintve megkérdőjelezhető.
- ❖ Milyen kockázatokat lát a domináns nagykereskedői modell kapcsán?
- Túlságosan nagy ár- és mennyiségi kockázattal jár és a jelenlegi európai uniós szabályozási fejleményekkel nehezen egyeztethető össze. A szabályozott végfelhasználói árak akadályozzák a befektetéseket, visszatartják a vállalatokat a piacra lépéstől, valamint az innovációtól, és súlyos piactorzulást okozhatnak.
- A jelenlegi, költségek alatti szinten szabályozott árak veszteségek keletkezéséhez vezetnek, amelyet a rendszer nem tud kezelni.
- ❖ Kezelhetőnek tartja-e ezeket a kockázatokat? Milyen módon?
- Nem.
- ❖ Melyik modellváltozat áll az Ön / az Ön által képviselt vállalat szívéhez a legközelebb? Válaszát kérjük, indokolja is!
- Véleményünk szerint a **Nagykereskedelmi versenymodell** szolgálná a legmegfelelőbbben mind a magyar nemzetgazdasági érdekeket, mind pedig vállalatunk céljait, továbbá ez a modell áll a legközelebb ahhoz, ami felé a már érvényben lévő európai szabályozási keretrendszer és a jelenleg kidolgozás alatt lévő (2014-től érvénybe lépő) gázpiaci részletszabályozás is mutatnak.

- Az ESZ piacon jelenleg is verseny van annak ellenére, hogy államilag szabályozott ESZ csomagok vannak, hiszen az egyik ESZ ugyanúgy megkérheti az engedélyt egy másik ESZ területére (és ez meg is történt). Így véleményünk szerint a mai modell is életképes néhány módosítással, mint például az egyetemes szolgáltató által beszerzendő földgázforrási kötelezettség egy gázévre csökkentése, stb.
- A jövőbeni gáz nagykereskedelmi verseny intenzitás szempontjából ez a leghatékonyabb modell, mely által a regionális HUB szerep is jelentős „hátszelet” kapna.
- Elengedhetetlen az ehhez hitelesen alkalmazkodó piaci alapú (és világpiaci trendeket követő), stabil szabályozó környezet, illetve intézményi hitelesség, kiszámíthatóság, transzparencia, valamint a tervezett bővített és diszkriminációmentesen használható infrastrukturális kapacitások biztosítása.
- ❖ A fenti modelleken túlmenően milyen gáz nagykereskedelmi modell kialakítását tartaná célszerűnek 2015 után?
 - Tekintettel arra, hogy a nemzetközi gázpiac jelentős átalakulása zajlik (pl. versengő nemzetközi infrastruktúra beruházások), a versenyző modellt szem előtt tartva átmeneti modellként elképzelhető az Egyetemes Szolgáltatás + versenyző piac (2. számú) modell valamely változata is, az alábbiak figyelembevételével:
 - Az állami árszabályozás körének pontosabb meghatározása szükséges.
 - Amennyiben az Egyetemes Szolgáltatás megmarad, a jogosulti kör meghatározása, az ESZ szolgáltatók jogainak, kötelezettségeinek és az árszabályozás módjának tisztázása elengedhetetlen.
 - Javasolt továbbá összekötni a modellalkotást a jelenlegi rendszer helyzetértékelésével és megállapítani azokat a szükséges momentumokat, amikkel be lehetne vezetni az új végleges modellt (új modell bevezetési, átmeneti intézkedések meghozatala). Modellváltásnál szükséges megkeresni a két modell közötti különbséget és ezeket a különbségeket az ún. átmeneti intézkedésekkel, a modellváltásban érintett szereplőkkel kezelni kell.
 - Fontos tényező annak pontos meghatározása is, hogy az új modellhez hogyan, milyen lépcsőkben jutunk el.
 - Érdemes lenne megvizsgálni, hogy miért szükséges új modellt alkotni, mely elemek miatt alkalmatlan a jelenlegi modell 2015 után, hiszen a jelenlegi modellhez képest már csak a teljes szabadságfok jelentene előrelépést, ami az 1. modell, az összes többi modell a versenyhelyzet és -hatékonyság szempontjából visszalépést jelentene.

- Amennyiben olyan modellváltás történik, amelyben az eladási ár nincs összhangban a vételi árral, akkor ez a modell nem tud hosszútávon megbízhatóan, stabilan működni, függetlenül attól, hogy a közműszolgáltatás magán- vagy állami tulajdonban levő társaságokon keresztül valósul meg.